



נמר של נייר

עצמאות '83: שירת לחאה

פתיח

יום העצמאות 1983 יהיה יום עצמאות שונה. השאלה שתישאל בחדרי-חדרים תהא שאלת העצמאות המוסרית — שאלה שעלתה בכל חריפותה בשל מילחמת-הלחאה. בנון, שוטי העיירה הישראלית ימשיכו לדשדש במי-האפסיים של הקיטוב העד-תי, שהיא שאלה מלאכותית שנוסקה לה-מונים הנבערים-מדעת, בידהם של פולרי-טיקאים אמנים היודעים לטשטש שאלות של ממש והנחרדים מהשאלה אודות העצמאות המוסרית של הישראלי, טהר-נישקו והצדקת נכות-קיומו על-פני כיבת-קרקע זו של המרחב.

בעוד שבמשך שנות-דור החטיאה השי-רה הישראלית את כל המטרות האפשריות שנצבו לפניה, הרי שמאז פרוץ מילחמת-הלבנון והתגלותה של החרפה הישראלית, שהגיעה לשיאה כשבה צברה ושאתילא-הפכה השירה הישראלית לחילה-חלוץ שו-המאבק על דמותה המוסרית של ישראל. משורריה אינם מתחככים עוד איש ברעהו, במיגדלישן של אנושיות, אלא מעלים את עימותי המוסר על הנייר.

מכל כתיבה-העצת הספרותיים בישראל הגר-דיל עשות חדרים מס' 3, בעריכתה של הלית ישורון, שהקדיש את מדור-הפתיחה של החוברת למחאה השירית הישראליה, 1983.

אם משוררי דור הש"ח הסכו את השי-רה העברית למנוף מיליטריסטי, שרומם את המילחמה, הרי שהשירה של 1983 הצליחה להביא את מוראות מילחמת-הלבנון בשורות סדורות על הנייר, כערך של תועבה והתנגנות מוסרית, חוץ חורה לאחד מתפקידיה החשובים של שירה, בכל תרבות ובכל מצב היסטורי.

לצד משוררים ותיקים ובעלי-שם ועמדה כנתן זך ודליה רביקוביץ, שלא חשי-שו להוקיע את מילחמת-הלבנון ואת פשי-עה, מילחמה זו הצמיחה מבינות לשורר-תיה ושרת לחמיה דור חדש של משור-רים, דור שהביא מודעות-הקרב עקובי-הדם של מילחמה זו, קולות חדשים של כאב וחוצה, המציגים את תועבותיה בלא כחל וטרק.

לשירת המחאה העברית החדשה מוקדש מדור זה.

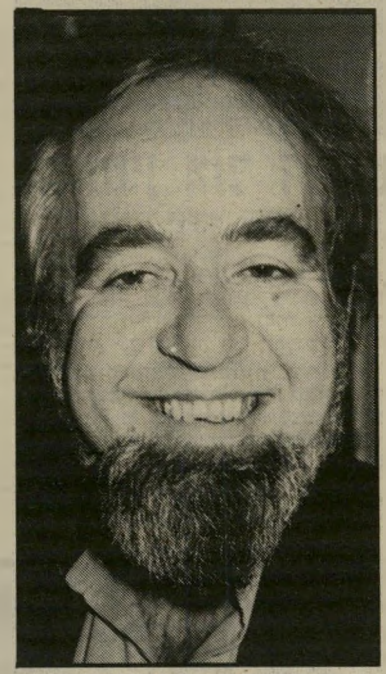
זך

את תיאור פרוץ מילחמת-הלבנון הביא המשורר נתן זך בשירו חיפה: ערב הפלישה ללבנון (ראה אור בידיעות אחרונות, 18 ביוני 1982) במילים: "שבוע הספר העברי. כל הספריים נשתת-פו / וזין טקסי לתלאיב. ברמקל הקימש / של נעמי שמר, הפסם כלי חירך רשן..."

זך מגיע עד מהרה לבשורתו: "לא טחיל ולא ככוח כי אם כמטופים, / אמר הקרש ברוך הוא כצאתו למבצע: / תמיד היתה לו חולשה לריאליסטים, לא ליפרינסש. // לא רחוק מאן נהרג רולף כמכונית ממולכדת / עליירי האנגלים, הערכים או בנין / מה זה משנה. מי שיחיה יהיה — / השאר יופצצו או יופגזו כדי להבטיח / שלא יהיו עוד ניפנטים / במיקלטים של הליכוד, המערך והאגודה. / אם תרצו אין זו אנדה: / נצח ישראל לא ישקר. / או אפילו לא ישרא / כדי לשקר..."

שירו של זך היה סנונית שירית שבישרה את האביב הקודר, שאותו הביאה מילחמת-הלבנון. בשיר אחר, תחת הכותרת על הרצון לדייק (ראה אור במאזניים נ"ה/6), פותח זך ב"מוסר המנצחים" של מילחמת-הלבנון: "ואז היתה הגומה גדולה כמניין הנוויות: / היו שמנו כמאה והיו שמנו כמאות / וזה אמר ספרתי 36 נשים שרופות / והכרו אמר לא צדקה, כי רק אחת-עשרה / והמישנה מכון הוא ופוליטי, לא יך המיקרה..."

על הרצון לדייק מוליך אל המסקנה התריפה והבלתי-משמעת לשתי פנים: "בדברים ממין זה אפור להיתפס להנזמות / ויש להבחין ולהיזהר: המדובר בדני נפשות / שהרי עלולים חלילה לפעות בדוחות / וכבר היו ידירי המלומד, רכ-רים מעולם. / ותהי שם מחלוקת רבה כל אותו היום / ולולא הפירחון הנורא שעלה במקום / היו מניקים לדיק גמור — או למכות / שהרי הרצון לדייק אנושי לא-יפחות / מן הרצון להרוג, לאנוס, לרוצץ ולאבד מן העולם / את אויבך, יריבך, שכנך שממול, את הור החשוד, או פתם כל גבר, אשה וילד אשר בעולם." נתן זך, שהוא משורר בעל תודעה פוליטית — בינתיים היחיד שהורה לא להפיק את שיריו מעבר לקה-הירוק — חשף במעט מהשירים שפירסם מאז פרוץ



משורר זך

במיקלטים של הליכוד, המערך

מילחמת-הלבנון את ראייתו המפוקחת על תפקידה ההברי-פנימי של מילחמת-הלחאה בנון, כאשר כתב: "אלה הספרדים שהם אשכנזים / אם כאלה לנו — לא ננוצח // אבל גם לא נחזיק מעמד."

רביקוביץ

תחת הכותרת תינוק לא הורגים פעמיים (ראה אור באנשים-14.2.83) מודעות המשוררת דליה רביקוביץ מטבח צברה ושאתילא: "על שלוליות שפכין כסאברה ושאתילא / שם העברתם כמויות של

תינוק לא הורגים פעמיים: "הקשבתני לאיזה סימפוזיון על המשורר כמילחמה ואני חושבת שבמילחמה הזאת אנחנו כלל לא כותבים שירי-מילחמה, אלא לפחות מהזווית שלי זה נראה כשירי-אשמה, ואת האשמה פשוט יש צורך דחוף להביט... אני חושבת שכל-אחד מנסה לשלוף את תעודת-היושר שלו. כשאני אומרת כל אחד, אני מתכוונת גם לעצמי. אני רי מועילה לעצמי בעניין הזה."

דיצני

התגלית השירית של מילחמת-הלבנון, הוא משורר צעיר בשם רמי דיצני, שפירסם מייד לאחר המילחמה בעיתונים את משירי מדור נכות רוח. שבהם הביא מחוויות הר מילחמה שלו, שהחלה כפי שהחלה והסי-חיימה במחלקת פלסטיקה, בי"ח רמב"ם. שירו של דיצני המתנה מתמשכת ורוגז מתגבר (ראה אור בעל החשור, 4 במרץ 1983) נפתח במי שאסף ברכבו חיילים במילחמה / מי שעצמותיו יקרו בלהט האומה / מצומת הצ'קי-פוספס עד שיפולי הרמה. / ויד על הגה שירקש בשני קולות בלב פנימה... מי שחשב שהוא בן אומה מקסימה / הנחפכת בשעת חרום למכונה מרשימה / של עורה ורעות אהבה ועוצמה — / (של הנפש כמובן, נפש האומה) / ועל זה כבר כתוב בעיתון, אלא מה. / עיתון ועיתון, כל עיתוני האומה — / נחיריו מרטיטים, וריחו בו הומה: / איזו אומה זו, איזו אומה?... // כמלי חמה זה לא חוכמה. / לקחת חיילים לחיות אישם, שיכבשו / שימקשו / שי ימצאו אישם. / שיגנו עליכם שם, שי ימותו להם שם? / ואת הנותרים להסיע מהר הביתה, שינחו ויאספו כוח, / למען שום החישם אל שדי הקרב שם? / זכישם? שימותו שם? — בעד ארצנו, בעד ארצכם? / שתהיו מרוצים כל כך מעצמכם, ממנהיגכם, מהאומה הנהדרת שלכם? // במילחמה זה לא חוכמה. / את יפי נפשכם — נפש האומה הנהדרת שלכם — תראו כעת! / את האהבה הגדולה שלכם לבנים שלכם — עכשיו אני רוצה לחוות! / אחרת המילחמה הכאה תתנהל אצלכם ברחובות."

מחזור שלם של שירי מילחמת-לבנון מביא רמי דיצני בחדרי-חדרים, תחת הכותרת משירי מדור נכות רוח. השירים מביאים את סיפור תוצאותיה של המילחמה על דיצני עצמו, שנפגע בה: "גם נכה הוא צורה פפולה. מילה זו כך נפיתיה: / נכה (בהא, משום שהוא מנחי ליש), נכה רגליים, נכה רוח, / נכה גוף ונפש, אולימפיאדת הנכים, נכים ונכות, חיילים נכים, / נכי צה"ל, נכי מילחמות ישראל, מדור נכות רוח, וכו..."

בשיר הנושא את הכותרת פנים חדשות במראה, שהוא מתת-מחזור שירים שנכתב במחלקת פלסטיקה, בי"ח רמב"ם, כותב דיצני: "...ועינינו במרחקים. כאילו כאן איננו. / צעוד הלךך וחזור לעת קרב / לא לאט כמלוא ריכוז / אסירים פוככים בחצר כלא, נדונים כמושבת עתשיון, תיומרת מיצער מות במחנה-ריכוז. // והסוהרות — אחיות רחמניות, מפלצות מלאכות מלבן, / חוצות רצוא ושוב את רכבו בדרךך / ובידיהן הוורודות-אמיצות כקבוקי שתן חמוץ כצבע צהוב עשיר רענן, / ו/או פירי צואה טרייה, פחופים מנירוסטה בנון אפורי-כחול הווריו... והנה בדרכי אני נעמד, מול חדר חשוך מרפא פרמי אחד, / ושם ככותונת פסים באפי

בסופו של בצפון קופאים היא מסכמת: "מה אני צריכה את כל אלה, / לחשוב על כל אלה, / תינוקות קופאים / בצלילי פות נשם אלכסני. / אמהות מבוערות / יריעות אהלים / שתיבקר להם מדורה יפה בחורף..."

רביקוביץ, שכתבה על תינוק לא הורגים פעמיים, הצליחה לתאר בשני שירים אלה מעט מאותו מהפך מחריד שעבר על היהודים במהלך שנות דור אחד, מפליטים נרדפים לרודפים, משמידים, מכחידי וצירי ניקאים, לכאלה המאירים בנורים את צברה ושאתילא, כדי שהנוצרים ישחטו בדם קר את חסריה-המולדת, החיים במחנות-פליטים. במיני-ראיון שאותו העניקה רביקוביץ לאייז מגד (ידיעות אחרונות, 4 במרץ 1983), סיפרה המשוררת על פירסום שירה



משוררת רביקוביץ

תינוק לא הורגים פעמיים